

САНА ОЛОХ

ТУРАЙЧЫ
УЛУУБУН
ХААНЫАТА

ХААНАТ
1991 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТӨН ТАХСАР

№ 60 (7857). ☆ 1995 жыл март айынын 20 күнү. Суббота. ☆ Санаата—146 солжубай 15 харчы

БААНЫНАН ХААНЫСТЫБАТА

Сорук биир, кыһалжа эмиэ

ХАНАХСЫТ. Улуууска үһүс нэһилиэгинин бааһынай хааһыстыбаларынан сайдыы суолун тилбик бу нэһилиэк үлөтө-төрөөһүнүн күн бүтүн сэнээрмилэр. Инньэ республика правительствоннай хааһыата—«Саха сирэ» ааспыт ыйга хайахсыттарга тахсан «Төгүрүк остуол» тула киэҥ көмөсүнүн ыпта, ол түмүктэрин киэҥтик сырдатта. Бу биер өртүтүн улуууска тэнийбит бааһынайдар хамсааһынар билигин буолар.

Нэһилиэккэ сылдьан биридмилээн дьону, ытык кырдыаастары кытта утары көрсөн олорон туох санаалаахтарын эмнэ илтирбэргээбитим. Адыс сирбэттэр, «Уйууан көмөлөһөтөрө, өйүлдөрү буоллар эбэтэр, муһур уһугар, бородуксууна иһин төлөбүрүн тутта уу харчынан уураһа биэрэн истэллэр, олоруо эбиһит»,—дигдлэр манайгы холбоһуктааһын сабаттан арбас көмүргө үлэлээн үтүө күннөрүн, көлөһүннөрүн ыһыгыт нэһилиэк ытык дьонө—кырдыаастар. Эдэр, үлэһини-хамсыы сылдыар мичат дьон өгө уруйдууллар. «Бу нинниээди кураһа, кытаанах кыстыгы бааһынайынан бараммыт өлбөх хааллыбыт»,—дигдлэр.

Ити, суолаан, сүөһүкү-аһы итэһэтэхтэрин, ол эбэтэр этэн-сэрэһэн тойоннуур курдук «анар кырылыттан кыргымы» тахсыбатаһын ахталлар. Смыппараларынан чыгыһахха, 1994 сылга нэһилиэккэ 1140 ынах сүөһү, ол иһигэр 442 ыанньык баара, ол бу сылга туһааннааһынан 1631 уонна 606. Ити иһигэр бааһынайдарга 495 ынах сүөһү, ол иһигэр 201 ыанньык турар. Чааһынай ыал сүөһүтэ баһылар, Оттон сылга 1994 сылга 422, бис 297 буоллаһына, бийыл туһааннааһынан 427 уонна 322. Көстөрүн курдук хайа да өртүгэр итэһэтэхтэр эбиллин баар.

—Совхоз отделениета эрдэххэ муһутаан 1350 ынах сүөһүдөнэ сылдыһыһыт, ону таһынан чаа-

һынайга адыһах баара. Күн бүтүн сүөһүбүт ааспыт сылтан 491 төбөнөн, ол иһигэр ыанньык 164-нэн эбиллиннэ, —дигр нэһилиэк баһылыга Н. Д. Понсеев, —Бааһынайынан барарбыт утаа, хайдах эрэ өрүһүнэн, 60-ча сылгыны, ол иһигэр 30-ча биэни бааһынай хааһыстыбаларын ассоциациятын иһинэн тутан хаалларбыһыт. Билигин агардаас биэбит 60-ча буолла.

Хайахсыттар онон сылгыны тутар көмө хааһыстыбаларынан, ол эбэтэр саха бу төрүт дьарыгын салгыны сайыннарар, сылгы структуратын туһуларга үлэлэхтэр кэскилээхтэр, ити эрэ буолбатах. Саамай кыайа тутан тарыммиттар—переработка. Ол курдук министэртэһи арыы сыаһын эмиэ ассоциация иһинэн ылан бородуксууһуна онорууттан сабалаан астаһытын, батарытын толору бэйэлэрэ көрүнэллэр. Переработка сыаһар үһүлэр. Сыаһы салайар үлэһи оһиттаах специалистара, зоотехник идэлээх А. П. Кузьмина сүрүннүүр тэрийэр. Манньык хорсуннук санаһыларга өссө биер биричиһилээх. Ааспыт сылтан сага арыы сыаһа үлэһэ кирибит. Онон билигинтэ сөн буолар баалаахтар.

Бородуксууһуна астаһын кооперациялаһымыа майгыһыннар, —дигр Николай Дмитриевич. —Үлэһиттэргэ акциянан өлүү-чаас баһан, дивидент биэрэбит. Ол дьону илтирбэттэ. Эмиэ урукку совхоз нэһиликтэргэ—үс ассоциация, биер табаарыстыба («Хадар») —ныттыһан «Агрис» дигр бурдук ассоциациятын тарыммит. Бу—кооперациялаһымы буолбакка. Аһы нэһилиэк иһигэр үбү-харчыны киһиһири үө-рөтөбит.

Дьэ, итинник биридтэн-биер хайысхада үлэлэхтэр былаан-сорук көстөн-төрөөн тахсан иһэр. Ол, биллэн турар, бастаһы сабалааһыннар түмүктээхтэриттэн. Холобур, үгүстөр санаһыт переработкаларын сыаһын да ылыһын. Үүт, эт бородуксууһуналарын тутан ураты атын да бородуктаһарынан нэһиликкэ бүт-түүнэ үс-тинис үлэстэн туһана өлөрөр. Туттарылыбыт бородуксууһа иһин дьон натуранан аахсаара бу үп-харчы суоһар, сыаһа ыараханьтар, кырдык, биллэр-көстөр чапчатын. Министэ бородуксууһа атымыа барбатын, ону батарымыа эрэдиммиттэрин туһунаан биер тылы-сунхарымыа истибэтибит. Астаһар ас-үөл эмиэ онук адыһада суох, мыһымаһын. Ааспыт сылга нэһилик 132 тонна эти, 500 тонна

КҮНДҮ ААБААЧЧЫ!

«Сага олох» хаһыакка
1995 сыл
иккис агарыгар
суруттарга тиэтэй!
Санаата 6 ыйга—
31800 солк.

үтү туттарбыт. Итинтэн бааһынай хааһыстыбаларын прээтэ—76,8 тонна эт, 155 тонна үүт. Күн бүтүн сүөһү-ас, ынах төрөөн, эбиллэ турар. Күнтэ 7-8 центнер үүт тутуллар буолта, арыы астанар. Ити эрээри, үгүстэргэ курдук, манна быйыл да ынах төрөөһүнэ хойутаабыт. Улуууска тахсыбыт бааһынайынан туһанаһа, техник-өсөменатордары саһа була сатыһыллар. Бу соторутааһыта 2 үлэһити кэпсэһиттэр Былырымын да бу үлэ суох буолан, ити маасса-бай төрөөһүн хойутаабыт Уолсайынан, манна даһа-тан эттэххэ, бааһынайынан бытарыһымы бастаһы уо-бар племенной үлэ хаалбытын, сүөһү итинтэи спе-циалистарын, технологтарын итаттарын сарбыһымы сыһыатын үгүстэр билиһэллэр.

Рынок усулуобуйатыгар, тыа сирин реформалаһын көмүгэр итинтэи ханна да баар уолсай иэстүү-лэри аахсыбатахха, хайахсыттар бүгүнтү турукта-рын «сүһөххэ туруу» көмүнөн билиһэллэр. Манна-ха, кылаабынайа, суолу-иһин бэйэ көгүл тобулунар көмүгэр бааһынай хааһыстыбаларынан барбыттарын адыс сирбэттэр, аһа баран, табылаһаһына холууналлар. Бытарыһымы мөлтөх өртүтэрин учуот-таабыт да иһин, олор бааллар, бу суолу олохтоох Усулуобуһада саамай табыгастааһынан ааһаллар. Онно салайар структураларын сөккө тарыммиттэргэ сүрүн төһүү-тирэх буолбут. Ол эбэтэр нэһиликтэ-рин баһылыга инньэ үлэһи бааһынай хааһысты-баларын ассоциациятын салайар, председатель дуо-һунаһын сүтэр.

—Нэһиликкэ биер салаһа баара ордук эбит. Үлэһэбит бу икки сылдыһыгар ол дьон-сэргэ өйө-бүлүн ылла. Бааһынайдар эбэтэр нэһиликкэ дигр араһымы суох. Кырдыаастары, кыаһыаттары арыы-лаан хаалларбыһыт. Биридтэн хааһыстыбаларынан сыһыаран отторун-мастарын, муустарын көрө өлө-робут. Дьаһалта иһинэн үлэһи олох-дьаһах су-лууспатын көмөтө, өлгөтө эмиэ көгөһөн иһэр. Үбү киһинэһи туһаанарымы чахчылар да суох буолба-таһтар. Ити техника булууга, уматыгы атылаа-һыныта тийэ, —дигр баһылык, ассоциация предсе-датель Н. Д. Понсеев.

Итиннэ эбөн этэр суох. Нэһилик бүгүнтү ыра-хан көмүгэ бары кыһалжаны биер түмүүһүн баһа-рар.

С. СМЕРНИКОВА.

Пенсиялар кээмэйдэрэ улаатыыларын уонна уларыһыларын тустарынан

гэ өлбүтүн туһулуур улуустааһы военномат ыспы-раапката баар буолуохтаах.

СР правительствотын 1995 с. муус устар 26 кү-нүгүгү 168 №-дээх уурааһынан туттуу табаарда-рын уонна өлгөрү сыаналара үрдэһиннэрин учуот-таан, ыам ыйын 1 күнүттөн ыла, толору пенсияны аһаһыһыт эрэдиллэр уолсай үлэ ыстааһа баар буоллаһына, пенсия саамай аһы көмөһүн 1,27 тө-гүд улаатыһынарыһына. Билигин улууспутугар бу уу-рааһынан 3935 киһи пенсияга үрдэһэ, барыта 1176431800 солк. пенсия төлөнө. Бу уурааһа олоһуран, ыам ыйын 1 күнүттөн ыла саамай кыра пенсия көмөһө, улуустааһы коэффициенттэ туттан турар, 74516 солк. буолла, оттон саамай улахан пенсия көмөһө 20—25 сыл ыстааһах киһиэхэ 230121 солк., 40—45 сыл ыстааһахха 270146 солк. хаалччатаһар. Саамай кыра уонна улахан пен-сияга Сокуопунан көрүллэр үрдэһиннэр, надбавка-лар эбиһи ааһыллаллар.

«РСФСР-га государственная пенсиялар тустары-нан» РСФСР Сокуопун 102 ыстатыһатынан пенсия-га тахсар киһи 24 ыйдаах эбэтэр 60 ыйдаах ха-наһыттан тахсар. Пенсия аһаһын көмүгэр ааһыта эбэтэр хаттаан ааһыта сылларынан иденстэр тут-туллаллар, ол эбэтэр урукку ханнаһы билигин ханнаһа төһөнөн, «санардан» ааһы оноруллар. Көмүгүн көмөтө совхозтар ыһыллаллар үксэ бааһы-най хааһыстыбалара буолбуттарынан, ханнаһа ыс-

пыраапкатын толоруу уустугурда, бааһынай хааһы-стыба пенсионнай фондада сыллааһы дохуотуттан 5 бырыһыанын көмүгэр эрэ түбэлтэһигэр киһи чи-дизэ пенсияга тахсыан сөн, Оттон билигин дохуота суох үлэһи сылдыар бааһынай хааһыстыбалара урут совхозка үлэһэбит 5 сыллаах ханнаһарынан тахсыахтары сөн.

Сорох төрүттэлэр бухгалтердарга ханнаһа ыспы-раапкатын үтүгүдүк төлөрбөттөр, албөх көмүгүү-лээх (кырдыах), туох да олоһо суох биэрэллэр, арды-гар бөһөтө да суох ыталлар, өлбөтөр бэйэлэрэ ханнаһы индентсациялаан биэрэр түбэлтэлэрэ эмиэ бааллар, холобур, иһигр аптека, оттон эт-үүт көмбү-натын бухгалтерга ханнаһа фондугар кирибэт ханна-һы сурулбут. Манньык түбэлтэһи онорул-лан аһара төлөмүт пенсияны буруйдаах төрүтэ салайааччытыттан, кылаабынай бухгалтерыттан ту-тан ылаахха сөн. Төрүттэлэр салайааччыларга пен-сия докумуонун хомуйан түһэрэр эппиэттээх дьону аһаһа, докумуоннар сөккө, бириэмэһигэр онорулал-лары тарийнахтээхтэр, манна профком председате-лин оруолу улахан буолуохтаах, саастарын тухары үлэһэбит дьон бочуоттаах сынныһалларын тар-ийар ытык иэстэрин умнуу суохтаахтар.

Галина ЗАХАРОВА,
улуустааһы пенсионнай сулууска начальнигы
солбуһааччы.

1941—1945 сс. Ада дойдуга сэринтисэр ханнаһы сыһыан СР правительствотын 1995 с. муус устар 14 күнүгүгү 150 №-дээх уурааһынан сэрин инбэ-ллиттэригэр, кыттылаахтарыгар, фронга сылдыһы-нан сибээстэн бааһырымы эбэтэр маары содулуттан өлбүт байыаннай сулууспалаахтар төрөһүттэригэр, өлбөтүрүт кырдыаһынан үс пенсия аһы көмө-һинэн, улуустааһы коэффициенттэ туттан турар, биер көмүгэр харчынан төлөбүр көрүлүбүтэ. Бу уураа-һынан улууска олорор 86 сэрин кыттылааһа уонна 10 сэрин олоһотө, туһаһа, киһилэргэ барыта 16890112 солк. төлөнө.

СР Государственной Мунһаһын (Ш. Түмэн) муус устар 13 күнүгүгү 181 №-дээх уурааһынан иккис пенсияларын ыһбат Ада дойдуга сэринтис кыттыла-лаахтарыгар ыам ыйын 1 күнүттөн кырдыаһынан пенсия иһи аһы көмөһүнэн, улуустааһы коэффи-циенттэ туттан турар, аһы надбавка ааһыллар буол-ла (149032 солк.). Бу надбавкаһа ыалдьыт инбэ-ллиттэ буолбатах сэрин кыттылаахтарыга туһаналлар. Ону таһынан III группалаах инбэлиттэ эмиэ туһа-һаһа сөн. Холобур, бу надбавканы аахтараары сэр-ин кыттылааһа, уолсай кырыһыттан III группалаах инбэлиттэ, иккис пенсияны ыла сылдыар киһи сайа-былаһыһа биэрэр. Киһи, көмөһө кыра буоларын быһылыһаһа, билигин ыла сылдыар иккис пенсия-тыттан аккадентнааһа, өччөһө бу надбавканы пенсиятыгар эбиһи баһаһа бириһиллээх.

Ону таһынан сэринтэ өлбүт дьонун олоһотугар киһи иккис пенсия көмүгэр тахсыбатах буоллаһына, ик-кис пенсия аһаһынан сөн—итимнэһи сүтэрбиттэ нэн пенсия. Онуоһа көргөһө сэринтэ сылдыан өлбү-түн туһунаан биллэриндээх похоронна эбэтэр сэрин-

ӨЛҮӨНЭ ӨНГСҮТҮӨ, ТИМИР СУОЛ АЛДБАТЫН ДУС.

Былыргы Боотур Уус, Бородон, Маңа сирдэрэ — Илһини Тыа, балиһыкта Илин Эгэр сирэ былырын уонна быһыл экология туһунан көпсөтүнүннэ буолбута саамай сөптөөх. Бу дойдута саха тыллаах үс гызымт биирин кэригэ олорор, былыр-былыргыттан саха дьолун төрөөбүт үскээбит, ууһаабыт тэмдигит көмүс нъээнэ уйата буоларынан болдомто үөлүгэр киирини республикага аат биэрбит норуот дьылбатын кытары сибээстээн тахсар, суолтата ордук улаатар.

Хайхангигт эрэ мин Чурагчы санзидстанция-
тын бэрэбэркэтин түмүгүн кытары билсэн баран,
бөчөөнөз таалаан дьоно-сэргээ биллэрин, сэрэ-
тэрин гынымтаагым баара. Ону очотообуга му-
нур быдаастах партия оройуннаады комитета
бүлгүчү бобон кэбинэн турардаах.

Экология болгуруоһа—биһиги инники олохпут, саха норуотун дьылбатын түстэһин. Ол иһин кини биһиниги тыа сириг олохун төстү уларыйыһаларын, бастатан туран, социальнай-экономическай саана өстүүдэрэ, сага болгуруостары ыһтары миса сиһэстээһинин ырытылыһабыла, дьүүлэннээһинэ эрэ ордук көдүүтстээх буолуохтаах.

Саха сирэ Россия састаабыгар киириэбиттэн кини олоҕо кинигэ барар уларыһыларын салайыллара, хайдах иэники сайдара ол оһон түстөнэрэ. Социализм «кыйабытын» кэниэ Россия быһаһа нурдук Саха сиритэр тилэри колхозтар үөскээбиттэрэ. Биир сирга түмүллөр, биир сиртэн салайыллар коллективнай хаһаайыстыбалар саха дьоһо аһааха диэри оһугэлэр үгэстэринэн аймахтаһан тус туһунан ыалларынан, алаастарынан-үрэхтэриниэн оһорон кэлбит олохторун эһэтэни тосту уларыһытатара—дьон бөһүөлөктөргэ мустубуттара. Оһоо колхоз, кыйаһык салалтата баара, оһуоһола, кулууп, эһип-тоһи төрүттэлэрэ тутуллубуттара. Киники сүргүн производственной бааһалар—хотонһор, гарайктар, мастарыһыһыдар баар буолбуттара. Оһон аһаас ыаллара алаастарын хаалларан бөһүөлөктөрө түмүүллэрэ—оһчотооһу социальнай-экономическай уларыһыһылар түмүктөрө этэ.

Билигин көмүз Россияда тахсыбыт уларыта туу быһыытынан Саха сирин тыатыгар эмнэ улахан социальнай-экономическай уларыттылар буолбуттарын бари билэбит. Коллективнай ханайыстыбалар—совхозтар ыһыллан, бааһынайдар ханайыстыбалара тэрилленилэр, үһөһтэн ыһылта-көрдүнүт суох дьон бөһөлөрүн баараларын бобуута-хааччыа суох, көмүсдүүк үлэһир үсүлүбүтүлэрэ үөсүөтүтү.

Онуоха збиги билигнй бейуэлэнтэр олус улаатан, кийнхтэрэ-сүйхүлэрэ үксээн, турар сүрдэрэ экология ортүнэн бейбаларин новоруускаларын уйбакна буюр-туйуулара, эртэриллэрэ дьон ололугун сагга кэмтэ сагалалын тэрихэртэ дьулуһуутугар стимул, көх-нэм буоллулар.

Итгэнийг илэрхийлэлэртэй дийлсэнийг Чуралч уулуудын салалтатанг көмүлээнийгиз билгээнийг 1994 сүүлээхээ, «Тэргээ» дийн тускул онгоуд луута, Кийн билгээнийг кээгээ тээ сирлэрт, Сэхэ сирлэрт барытыгэр буолбатарына, чуралчларта

орусбунд сэл түбэлхэргэ дмды.

Субу тусууд сэтгэ ралделлаах, онгон бэгийн аата «Тирсон» энкологиата дигн. Бигнги бүгүмүгү хэвсэтэр темабытыгар бһнэччү сөһһаппаарын бһ бһытынан, ону ахтан аабар наадалаах.

«Тизэргэн энэлэгнэ» дээр өйдөбүлдэ киһи оло-
рор дэвэтин уотун, талгэһэтин, оттуур ходоһатын,
смыгытын-сүөһүтүн, мэттирэгин көрүү-истин, айы-
та биирер аһадын таба туһанын ширэр» дээр су-
руйаллар түскүл автордара.

КНИЖИ УОБНА АИЫЛБА

Экологияда хотобулар боппууостар, бастатай туран, ийи олово дьаһада, кини доруобуйата туу-сарыгар туһуланаллара биллэр. «Тизрган» туску-га дьон олоорор дьыһалэзэ туһаах дьолун иһэстайылар. Кини долору хааччылымпылаах, олоорго туу-садай буолуохтаах. Ойуук дьыһалэри тутууну кыта-ры тыһаы, ойууру харыстааһын боппууостара си-бээстээн тахсар. Билигин нэмэ дьыһаи тутарты-мастан атын да матырыйааллары туһаныахха сөө-оттон дьыһаи ититингэ солоргоһун, саһы, чоһу тут-туохха, өссө ыһах кинтин туһаныахха дьыллэр ас-тордар. Тэлгэһаи ыраастык тутууга хотону хай-дах олоорор, хаһан туруорар, сүөһү иһитин хайдах туһанар, хаһа ғынар улахан суолталаах. Автор-дар хотуһа, мэтчирэг экологиятын тизргэнтэ-араарбаттар. Манна оттуур сир кырсын харыстаа-һын, онко кинрор көм, хотуһа күрүөтү күрдү-наадалаах боппууостар таарыллаллар.

Билэгийн Амма—Өлүөнэ икки ардын аялорго
улуустарга мөччирээнээр 54—66 бырыһыан сир
гэр тиһэ үлгү хайылыбыттар. Ол барыта 2.5
тыһ. нэһилиннэһэлээх, 1.5—3 тыһ. сүөһүлээх ула
хан бобүөлөнтөрү тутууттан таарыста диил ман
баарын бөлүөтүндлэр уонна ону дайдах эмэ тым
чөлүгэр түбөрөр наадалаары мыйаллар.

Чуралчылар «Тизгэн» тускудларын кытары Илин Эгэр экологическая олус улахан суолталар юккү болпуруоска аяаки-эниээн тохтоон ааһа сеп. Ол—Өлүөнэттэн ууну бырахтарыы уонна тизмэр суол.

Былалнаммытын курдук Мэжэзэ, Бороонго Чурапчыга, Тэатрада водоводтар олоххо кириэ мэлдьитин сугуур Илин Эгэр улуустарыгар у олохсуйан, киин өл-вүөл тыһыа кууран турбу алаастарга, үрөхтэргэ тарҕаман барар түбэлтэниэ дьон олохсуйуутугар сөптөөх үтүө айылҕалаах са на сирдэр-уоттар үөскүөхтэхтэрин, нэһилиэнни ханан-ханан тобурууан олохсуйан барарын, сан бөлүөлөктөрүн, маллары, сайылымтаты ханан олох тууру, теһе-хачча мэччиринг тахсарын, үрүн-хар сүүрүн үөскүүрүн...—киин айылҕада, айылҕа нэһнэхэ дьайыытын туһунан, саатар, абылҕа тыһыан урутаа, эрдэтинэ көрөн барыллаанын, билгэлигин, сэрэийин, сэрэтин, уонна ити хайысханы дьон өйүн туһайан үлэлэтин наука саамай нээдэлаах соруғунан буолуон сөп эбит.

Олуөңз уутун бырахтарыны дьаһайар кин
Н. Т. Гаврильев этэринэн, былырын 8 млрд.

сони, снпг бэрлэлбэтэвн түмүгэр бу өрүс уутун
Майага, Сымрдаахха тнэрдар былаан туолбатах
Быйыл, 1995 сылга, 165 млрд. онугар, үн-харчы
тнйбөт буолан, 69 млрд. солн эрз корүлүбүз,
Тнмнр суолу тохтоппут эбнэ буоллар, итн үн кор-
төрө хааллар. Тнмнр суол тутуута республика
этын дааны үн-харчы үгүстүк туттуллар олус на-
далаах программаларын лншнктнн дааны атахтын,
далаах программаларын тнмнр суол тутуута улахан ол-

сөлсөх атын да орутгэрдээх.

Тийэр суох саха норуота төрөөхтөрүгүн үлүү
һуйбут көмүс ньээкэ уфатыгар ыга кэмнэтэ саха
норуота бээр буолуутугар ураты кутталы үөскэтэр.
Мэйгэ-Хаҥалас. Уус-Алдан, Чурапчы арбаанын па-
биллянтара олус улахан туох да эрийэ суох хосту-
нор үчүгэй хаачыстыбалаах таас чох саппаайын
минизогороктор диваллар. Ол минна кэлбит тымчир
суолунан тийэргэ, киинни нокуруускалымырга бер-
тээхэй таһарас. Сордохтор Нерюнгри таһыгар ха-
һыллыбыт таас чох разрезныи көрбүккүт буолуо,
Мэйгэ-Хагаласын космостан даҕаны көрдөххө ха-
раарын чоңоруу сытар улахан аад айадын астах
тарына (билигини суут-сокуон суох кэмигэр биби-
гиттан кыйта да бараллара биллибэт), Мэйгэ, Бо-
рофон, Чурапчы чугастаабы алаастара-үрөктэрэ хэ-
дах буолуохтарай? Идики Энэр экологията, дыонуи
сөгөтэни доруобуйата түпсүө дуо?

Дьюкуускайга дээрн тэмдэг суол тутуулуута Ам-
на өртс экологичтыгар улахан охсуулаах буолуу-
дизан дьыкенинэххэ сөп. Кыыс Амма эбэ—саха ай-
мах билигэ. Эмиэ саха киһитин быһыытынаах-мад-
тыттыным, киин олус уйан, намчы айыллыаах. Ам-
ма экологичтыгар буортулааһын, ити өрүһү сүтэрин
саха норуотугар олус ыарахан, хаһан даһаны сүч-
гэт-оспот ыар сүтүк буолуо эгэ.

Мин сайын зайы Амма бнэрэгэр саймдыр буу
ламмын, кин уутун релнэг мэлтөөн эррин, ба
лыга, катере-сүүрэгэ адылмырын керобүн. Ол ба
рыга кин адылгыгаи суох дэдылмытын содула.

Тийир суол Айма үөлээни сүүрүгүн бийлик таарыйан ааһыа. Кини уутун ылар сирдэрини маһын-отун алдыттаахтарына, айылбатын буортуулаахтарына, уута өссө ордук дьаратыһара, айыйыра чаччы. Маһа көрдүлүннээһинэ, тыа баһаардырын мыттаахтарына (иниэ тыаалтара эрэбэл), сыаһы бөдү, нөһү оһууоһу сүөкээтэхтэринэ, ыстаахтарына-тохтохторуна, өрүс муомурбутунан барыа.

[illegible]

В. ЯКОВЛЕВ — ДАЛАН,
Саха Республикатын народнай суруйааччыта.

ХАРЫСТААН АЙЫЛҒА АЙЫТЫН

Бийиги планетабытын олох планетатынан аат-
тыллар. Халлаан куйаарыгар бийиги биллэринэ
Сиргэ эрэ олох баар. Онон кийи аймахха барыты-
гар төрөөбүт биһикпит, иитэр сүөһүнү нүрүөлүүр
төрүүр оҕону төлнөлүүр баар-суох нэрнэс дыһабит—
Сир. Экология—гретини дыһа-уот, төрөөбүт сир
итиллэр эйгэ уонна үөрэх, наука диэн өйдөбүллэр,
тылдартан уһаарыллан үөскээбит термин. Бу өйдө-
бүлү научнай литературада аан бастаан немец бно-
лога Э. Генкель 1866 с. килтэрбит.

Тудалалыг эйгэбитин харьтаабаппыгынтан илэр
уубут киртийэр, ону заһан кураантан алаастарга у
быста аччаата, тутууга уонна олукка тманы маа
сабайдын кардин онуур хаһааныстыбатыгар өрүттү
бэт эмсэвэлэһинин таһаарда. Тиһээр бу барыт
дьон-сэргэ олоһор удахан ырахаттары ажалла. Э
бөх киһи ханнык да канализационнай системата су
сирга мустан олороро тудалалыг эйгээр, ордук алаа
нурдук алдьанымыта, чөлүгөр ыһаан түспөт, тобо
нирдээх эиттиктер ханан да ааспат биир сиргэ му
һуулар мисталаритгар, уустук экологическай бы
һыны-майгыны үөскэтэр.

Наука үлгиттерин бөзөккө тахсыбыт үлгүлөрүн тей аайыах холобуру ыдыарыт. Көппүккү 10 сылт атмосферага 4,4 мол. тонна сибинизэ, 585 мол. тонна алтан, 3,3 мол. тонна цинк, 74 тг. тонна кадмий, 4,5 тг. тонна никель беравылымыбытар. Арал хаһаайыстыбаннай үлгүлөрү толоруулартан сылт аайы салгыгыга 20 млрд. тонна углекислэй газ, 50 мол. тонна азот тобого, 150 мол. тонна сернистэй газ:

50 мөл. тонна углеводород тармақтары.

Айыда алдырхайын сорох түтүнээрингэр эрэ тоо-
тоон туран, Хадаар орто оёуолатын базатыга
улуус оёуолаларын биологича, химияда, гео-
фияда учууталларын «Экологический цитиц уон-
үөрэтин» диир проблемнай семинарда буолан аа-
пытын сырдатахтын баарарын, Семинарга 20-тэ-
тахса учуутал икки ааһас урукка сырытта, даһ-
лааттары ийиттэ, кэпсэтингэ кытына. Бастаан аһ-
бас урукту олохтоох учууталлар Е. П. Анемподист
на уонна Н. Д. Лукина кыттыһан биэрдилэр. Икки-
һи Чурапчы орто оёуолатын үрдүк категориялаах
химияда учуутала Е. И. Адамова көрдөрбүтүн се-
минар кыттыһылаахтара, үөрөнээччилэр улахан
астыһылар.

Экологический нийтлэл концепцитайн туһууан Ч. рапцитайн М. С. Слешкова, Сылантан Е. А. Аянтова, М. Н. Макарова Ойгон Куел экологическай туругуу хайдах научнайдык аничайбигитэринг сийлэл кэпсэтиилэр. Амма орто оскуолатынтан Н. Н. Протодьяконов «Мындаазаайы кытыла» дизи авторски программатын бидиллэннэрдэ. Семинар кыттымылаа тара кэпсэтин дүүллэлэн бараннар, экологическай нийтлэл уюуна үөрэтин айылганы харыстааһынга көдүүстээхтик туһаныныг улахан суолталаабын бидэтиилэр иткэнэ экологическай үөрэтингэ түсчээс көрдүүргэ уурзак ылымнылар. Экологическай үөрэхтээһини таргатарга 7 кийитэн турар сүбэ тирилинэ, консультантынан Е. Д. Макаровы көрдөһөгө сүбэлэстилэр.

Анна ЯКОВЛЕВА,
үөрэх улууустаары управлениетын специалиһа

Череповец, Ыраас нун
из аарыма металлургичес-
кий предприятие буруота
тараата, чаана хайдахтаах
обитий (үчүзэли снимон).

Оттон Рыбинскийдаабы
подохранилница түһэр
Шекса өрүс уутугар фе-
ноллаах «коктейлы» испит
бу балык төһөлөөх мунга-
нан олбута буолуой? (ал-
лара)

Черезовец, экологичната
бүтүн арымын тубуста, ол
эрзери-букасын үчүгэй
буолуа дуо?

(PHTA-CCTA)

Дэ-буо! Дэ-буо!
Кыдааннаах-дыбардаах кыһынга
Кыһалга бөбө кыпчыттарбыт
Малэгэр-мэттэгэр сирэйдээх,
Мраады-чугаһы кыгастаһан
Тылбыллаах кыарабас харахтаах,
Уһуну-кээһи өйдөөрү
Улахан төбөнү сүгүмүт
Урааһхай сахам дьонноро
Улуу Кыайы буолбута
Билэс уон сылын туолуута
Өлбүт, тыһыннаах буйуннары
Өйдөөн аһар күннэрбит
Ыган-түүһүн кэллилэр,
Ыччат-билэ дьонноруоһу!
Көр бу, көр бу!

Петр БОРИСОВ

ТУРУНУН!

Сахалар үйэ сабаттан
Атын омук диең атынгыраан,
Антах хаймһан, тонгуйсуһан
Атарахсыпват үгөстээхпит.
Өбүгэлэрбит сизэринэн
Айах тутан, остоол тардан,
Баарбытынан-суокпутуна
күндүлээн
Көрүһөбит, маанылымыбыт.
Белыргы удьуор дьоммут
Лийылбалыын алтыһан
Уһун санаалаахтара, киэн
көүстээхтэрэ.
Аһымылара-харалара адыһын суоҕа.
Көрдөһөллөрө-аатталлара
Аал уоттарыгар сүгүрүйэн,
Арыһан-сыһан аһаталлара
Бырдьа Бытык байанайдарын.
Хара тыматтан бултаан-алтаан
Айахтарын ниттээллэрэ,
Диринг далайтан бөрһининэрэн

САҒЫНАҒА
(К. И. Максимовға)

Остууруйа дойдутунуу,
Оловостон улаатан
Өндөл манган халлаанга
Өрө хотон тахсаннар,
Сулустардын сырсынган,
Судумнаачы айаннаан,
Вайдалын кизинэрин
Билэн, көрөн тутан ылан,
Бэрт истигнин көпсөтөн,
Сүбэлээн, мыйтан,
Бэттэх манна — бийнэхэ,
Вайабит сирбитигэр
Випрдэ баар буолаллара

Николай ДЬЛЧОВСКИ

ЫАР ДЫЛБА

Ихэтэ кинигин хаддларан
Ихэ буурга ниирбитэ,
Ылар шарьыга ыларан
Ыкса күлүн өлбүтэ.

Улугар түрбүсүнү азалта,
Дымда-хаан дүңгүрүү дүрбүзөн
Өс-кырыс саталаан умайта.
«Сөрүн! Сөрүн!..» дизи
Ыар тылтан
Бар дьонум сүрөзө кыланна!
Уох-кылын сурактан
Олох суол күүрөзгө айманна!

Өлүү тыннын утары хатынар
Хахай сор хоймуута үүннэ,
Харана былыттым мабырар
Ыар баттык түлүтэ түстөзө.
Ийэ сир көңүлүн көмүснүү
Уоланнар сэрингэ турдулар,
Эр санаа эрчимин күөмчүлүү
Алгыстын хаалылар аластар.

Сир-хадлаан ыарыгдлах кымыгыта —
Сут-нураан сатыгдлаан түспүтэ,
Бу намын Чурагчым буругар
Тыйысхан илдьтгн өлгүтэ,
Элгүтэ,
Ыгыгдлах ылааха күһэллэн,
Нэһилиэк сүөм түспүт айанын,

Көмүс түөстээх нүөрөгэйдэриниз,
 Алтан түөстээх далбарайдарыым,
 Улуу түмөсүйбүт «үрдүн арааса»,
 Арбаммыт нымэмэс басымыстара
 Уора-талым
 Уоттаах сэриннэн
 Аан ийэ дойдуну
 Атыйахтаах уу курдук аймаан
 Алдыархайы тардыбыттара,
 Арасыыйа эбэ хотуну
 Ат тынан миинээри,
 Орус тынан көлүйээри
 Олжостон туран сэриннэн киирбиттэрэ
 Истэр-көрөр тухары
 Игээ-мэнэгэй туһа диян
 Ниригиран нанигиыбиттэрэ,
 Илбис кыһыын
 Нахай-чуохай дэллэнттэрэ,

Суту-нурааны туорууллара,
Ураа муостаах ынах сүөхүлэнэн
Уруу айынан үсөнэллэрэ,
Дьөөгөй оҕото сылгы ияттэн
Унаар буруоларын бургучуталара,
Сахабыт сирэ, көгүл ыдан,
Автономия буолбуппут,
Кулут-хамначчыт хара норуот
Олох уйгутун өгөрсүбүтэ...
Күн-дьыл уларыйган, ырынак ыган,
Саха тыллаах ураантай
Сарсыгыты, инникитин
Сатаан элпэт кэмэ кэллэ,
Ама дай тыйыс айылҕалаах
Түөлбөлөмнүһүт иһин,
Хайдах кырдыгыһан аахсан
Көмүсүмүөт буолуохпуйут?
Атын сайдыылаах омуктарды,
Вэйэбитин көрүнэр, дьаһаһар
Дынг сувереннай республика
Того буолуо суохтаахпытый?
Айыылартан айдарыылаах,
Үөһээлэртөн дүһүйүтэриһээх
Удьуордаа ууһуур төлкөлөнөн
Түстэмнүһүт буолбаат!

Бэрдиктүн эбитин,
Ололжостон сулуска
Оногостуу нөгүтэргэр
Олуе соёон, махтайан,
Уруйдуубут эийгин—
Маньнык дьолу биллэрбинжэр,
Максимовна барахсан!
Аатың-жумиңг бусоллагына
Бэйэтэ туспа дыкты, нэра—
Ардыгар минтин Сайымна дигэн
Ытыраллар ээ диэтинг.
Сөйыннымы сыдыааһар дууһалаах,
Сахалымы саймаархай сагаллаах,
Саханы тоботугун өндөтөр,
Саханы доруубай огорор,
Саханы Чолбоонго нөгүтэр.

Таптыыр сүрэх аһыйан,
Тахсан ытмы хаалдыта,
Санаа мара баһыйан
Самнан күнүм намтаабыта,
Уу-чуумпутук сатымлаан
Уолуһуйта балаһан,
Нитэр нөһин хааллартаан

Санныйбыт санаалыын силбэһэн
Көдүөһэ күһөрбүт ымыканын.
Эппитэ
Дьулусхан үлөнн, атыгын,
Сылзаны, энэлэи ымыгын,
Тулавйак уулаһыт харады,
Курубан, хоргууан өлүүнү...

Тыял! Үлэ!
Ирдэбил нутаанах!
Фронга куус-төхүү боюлаары,
Ийааынга ылыгы уурсаары
Сэнэтин уулар ним кыахтаах—
Огоньёр, оочоос, этэмэт,
Чысхаанга, дымбарга бөримэт,
Халыг муус хайагчылар хатынар,
Мунха-дизл ыарыгын сосунар.

Нүнтэн-күн көһүйбүт өлүгү
Халдьяайы дынширә көһүтәр,
Балабан сонгуора дуйжүрән
Атаарар бу ыар сүтүгү.

Хаҕыс тавал сийлиһтэ син уостай,
Төрөөбүт талгана күүппүтэ,
Күүппүтэ хотугу нөө сиртэн,

Икки атактаады нинизэббиттэрэ,
Кыһалда бэбэ кыттыспыта,
Эрэй-эүгүг эгэрдэспитэ,
Эстэ-быста сыспыппыт,
Уһун угуох урусхалланан
Уһа-хаһас охтубуппут,
Кылгас угуох кылдымахтанан
Кырым-кырымытынан
кыстаммыппыт...
Хаарыан хаампыт тохтоохтоон,
Харах уута халыһаахтаан
Көһүс үрэх буолан
Сүүрүгүрэн сүппүтүн да нһин,
Сэрин-сүт сэһинэбэ, сүрэх баастаах
Төгүрүк тулайах уол мин
Сүрүм-күтүм сүгүнэзэбэтэ,
Сүрэх-быар хамсаата —
Улуу Кыайыым күнүн

Алмаас гаас хэрэгтэ булудлан
Төрөөбүт сирим барахсан
Күөрэ-лапкы түһэнгэн, бүрэтнээн,
Нөстөр дьүһүнүг сүтүө дуо?

Найыл көмүс күөрэйэн,
Улусканнын ымсыгырдан,
Урааңхайым оётугар
Охсуулардаах буолуо дуо?

Мааны байлаах дойдум,
Маһыг-отуг барчаланан,
Көтөрүү-сүүрүөгү нөбүрээп
Каһтан-каарсан эрдэвин.

Унун үйлээхтэр дотэрбит
Уостын иһик дуо, ама?
Эгтер-быстар, синь буолар
Чымаан дылда тирээбөтөр!

Үеһэ дайду дьомбууттары
Истэр нулгаахтара,
Көрөр харахтара
Бүлээмэтэр дуу ханнын!

Анымыбыт-харабыт оннук албаан,
Кэлэйһинэр, илэр хайһаһан,
Салгын куттара, санаалара
Салыһбата иһи, ама?

Саханы барбардар багалаах
Салынньа барахсан, баһымаба.
Оттон бэйэн сулускуи—
Уунаа тийибэт үрдүнэ
Улааппынын нөрбүт
Уонна олус сөгөбүт.
Аны араас омука
Суолдүт суус буолангыт
Саха аатын дорбонноохтук
Ааттатаргыт күүтэбит,
Онно олус арэнэбит.

УМСУУРАБЪА

Ойуун ууһун удьуора
Ойуунускай убайбыт
Туура тэппит туйаба —

Нийэ баарта «арабан»,
Онтон ыла саваланар
Олох уйдана-хатана.
Интернат, детдом дьһэлэнир,
Нитиллээччи энин дэиэр,
Сэрин, кураан олоххо
Синдэлэниэ сүн өрдөр.

Хаан-илбис ардаагы сэрантэн,
Түөлбэттэн хонгубут үстэн биэрэ
Этэгийн эргиллэн нээлтэрэ,
Атына нас көм аргырын
Амырын туолута буолан
Хаалбыта бэлэ нас аныгар,
Көбөзүн, Эдэнтэн быйлыгар.

Кыайым! Кыайым!
Улуу Кыайым!
Бар дыонум үөрүүтэ,
Бар дыонум күдүүтэ!..
Дьол-ыра уостубат
долгуна буолан,
Сүрэххэ тийдэ
соргу кыымын сазан!

...Тойон, ытын булгуньнах!
Томтохулар мындааһар
Өлбүттэри кэриэстээн
Өйдөбүнньүк иһийэр.
Ааттара өрүү үйэтиһэн
Комус сурулта илбэйэр.
Мэлдэн бааллар нинилэр
Олох бүтүнгү күрэээр.

Уруйдау-уруйдуубун
Ытнырым онугар ылдыбын,
Ол сэрин, сүт-көһүү
Одоого онортообут
Ийэлзэх эбем
Эргэрбит унуохтарын үрдүгэр
Эргийэ хаама сылдыаммын,
Эрйэдэх-буруйдаах, тулаайах
Эдэрикэн састарбын санаатым,
Хоолдуктаах бэйэккэм хонгууян,
Сүһүөхтээх бэйэккэм сүтүрүйэн,
Көбөрөр халлааным анныгар,
Көймөстүбүт санаабын сайлаары,
Характарым ууларын
Ханына сөтто турдаарым...
Буо-буо! Дьа-ээ...

Николай МАКАРОВ.

Чакыр,
Ининини сирэйдээх, инни атахтаах
Нилнир-сагалыыр баһылытара
Норуоту норуокка утары туруоран
Хаанынан ытаттылар, хааннарын
тохтулар...

Нитидлибит ийэ сирим,
Иэвэллэниг, юбүлэллэниг,
Сэттэ сиринэн ойбол баастанан,
Уулуун-салгыныччыл сүлүбүлүнээн,
Тыһынар-тыһыһаах илгэри эстэн,
Кураанах куйбаарга кубулуйуог дуо.
ама?

Одун хаантан уурдарыналаах.
Дыылба хаантан ыйдарыллаах.
Төрүүр-ууһуур, чэтиринр
Оноһуулаах этибит буолбаат.

Дээ, ол нүүн, сахалар,
Хэлэр нөлүүнэ ыччакка
Хэниэрдэллэт гына толнуудуобун,
Хэлэр кэммитин анаарыабын.

Наяар биеи нэгчээрлэлэрбиг
Кэскилэрийн туһугар,
Уруу-хаан аймахтарыаа,
Туруулаһан турууи!

Умсууданиаах хохосноох,
Уриа тыллаах Умсуур!
Үйүһүяр көнүл санаат
Урастыыры билбэтин,
Уратылаах айылгын
Улуутуйдун, тубусгун!
Ураагхайдыр омугун
Үйүлэтин хамсатар,
Үйүдэрин онорсор
Улуу тойуксүт аатыран
Уһун олову олорторгор,
Ойуһун баһарабын!

Цыпена ПЕТРОВА,
учуутал, РФ Үөрэмбиритин
туйгуна.

Аныгы дэлбэр олоххо
Алта уугутар олорор.
Тышшаах буолар түһүгэр
Тыалга, буурбада эристэ.
Олохун тинэх уһугар
Оһоһо үөлүгэр кииристэ.

Эбэрдэлиббит!

Күндү дьонорбутун арабытын элэбэтин, убай-бытын, Ада дойдуга Улуу сэргитин кыттымлаабын, майы тапастылар комбинат ветеранын Егор Кузьмин ДЬЛЧКОВСКАЯ, нээбитин, элэбэтин, сагастытын, олох-дьаһах комбинатын ветеранын Елена Фомича ПЕСТЕРЕВАН 70 саахынтын туолбук-кутууна, ыал буолан олохбукут 30 сылын уонна Улуу Кыайы 50 сыллаах үбүлүүнүн истиннигэр эбэрдэлиббит.

Баварабыт дьон доруобуйаны, куруун үөрө-көтө, сүбэллн-амалы, күүс-көмө буолу олохторуттар. Махтаабыт дьон олохторуттар, сылаах сыһыан-ныгытар, үгүс сүбэллн-нэгэр.

Кыыскыт Агуста, сизинэргит Мындааайыттан Федоровтар, Төлөйтэн Поповтар, Чурапчыттан Ефимовтар, Егоровтар.

х х х

Күндү коллегабытын, убаастабыллаах учууталытын, Алабар орто оскуолатыгар ар сымт завучунаа, история учууталынан үлэллнр ОКОНЕШНИКОВА Вера Гурьевнаа үйэ агардаах үбүлүүнүн истиннигэр-истиннигэр эбэрдэлиббит. Баварабыт кытаанах доруобуйаны, үлэ-үгүс ситиһиннэри, үнүн дьолдоох олоху.

Алабар орто оскуолатын педагогическа уонна үөрэнээччилэрэ.

МАХТАНАВЫТ

Тытталлаах арабытын, элэбэтин, Ада дойдуга сэргитин кыттымлааа, суол тутуутун ветеранын ЕФРЕМОВ Михаил Ивановича сүтэрбит мар кутурданнаах күннэрбитигэр күүс-көмө буолбут нээбит Ефимов Марья Иннокентьевна үлэллнр Чурапчы улууһунаагы пенсионнаа сулууска управлениетын коллегиятыгар махталбытын тиздэббит. Баварабыт кинилэргэ ситиһиннээх үлэни, күлүгэ суох үчүгэй олоху, доруобуйаны, дьолу-соргуну.

Ефимовтар дьыа нэргэттэрэ.

АТЫЛЫНЫВЫТ

«Хардым» ХЭТ:

быйылгы сибээһи голландскай ынах арылтын, Киндэтэ—24 тыһ. солк., дьааһыга (25 кг)—600 тыһ. солк. Чурапчы сэлэниһэтин иһигэр илдьэн биэриэхпитин сөп. Аадырысыт, Чурапчы сэл., Октябрьскай уул. 62 №-рө; Тел. 21-635.

х х х

«Евдокья» маһаһыны:

4 секциядаах стеномы, икки нийн утууар тахта-тын, прихожайы, иһин уонна үс ваннадаах, антресоллардаах шифоньердары. Тел. 21-668.

х х х

15 ат жууһа күүстээх, обкаткатын барбыт кытайскай тракторы. Тел. 26-655 (Хайахсыт).

ИНБЭЛНИТ ЫЧЧАТЫ РЕСПУБЛИКА ҮӨРЭБИН ЗАВЕДЕНИЛАРА ЫНҮРАЛЛАР

Саха государственнай университеттар:

—историко-юридическай факультетка—специальность юриспруденция;

—математическай факультетка—информатика уонна прикладной математика;

—экономическай факультетка—производствонь салалыы уонна экономика, кредит уонна финансы, үлэ социологията уонна экономика.

Медицинскай институтка: эмтиир дьыала, педиатрия.

Тыа хаһаайыстыбатын институттар: тыа хаһаайыстыбатын экономика, агроном, ветеринария дьыала.

Орто анал үөрэххэ:

—медицинскай колледжа—стоматологическай поликлиникада медсестра, фельдшер-лаборант уон-сай хайысхалаах медсестра;

—культура колледжыгар—библиотекары;

—финансовый колледжа—бухгалтер;

—тыа хаһаайыстыбатын колледжыгар—экономист-бухгалтер, правовед;

—сибээс электротехникумугар—радиосвязь, радиовещание уонна телевидение, почтовой сибээс.

Профессиональная техническай үөрэххэ:

—Дьонуускайдаагы тутуу хайысхалаах техническай колледжа—техник-программист, экономист-бухгалтер, ПЭВМ оператора;

—Дьонуускайдаагы коммерческай лицейга—бух-

Зоопаркаа эбилли

Москвааагы зоопарк олохтоохторун ортолоругар сага кыыллар—американскай койоттар (снимокка) баар буолулар. Хас да күнүгэ анимализация

көһүннэри кинилэр аһаах нольерга кытылыһылар.

(РИТА—ССТА).

ТУНУГАР БИИР ЭРЭЙ

Чурапчы сэлэниһэтигар «Юбилейнай» маһаһыны таһынаагы уулуссаларга олохтоочулар күһүн, саас улаханник эрэйдэнэр буолбутт ыраатта. Араас модун техника саас сир ирэнитигэр, ардактар-сит-бинтер көмүрүгэр уулуссаларбытын тодута нэһэн көбистилэр, бырыы-бадараан оңордулар, ооһуу да оһус бадараанныр дойдутугар кубулуттулар. Оһон маһаһыны арааа уонна соһуруу өртүлөрүннэ уу са-йыһынары олохсулар буолла, оһоту дьүөдэлэр үөс-күүр кыахтанылар. Сайыныгы өгүрүк куйааска уулара сыттылар, араас сытынан-сымарынан туу-һар, аны өһүнэ-бэйэлээх үөн-көһүүр ыһарыи этэ да барылыбат.

Күһүөрү сии сараһыа сатыыр. Ол көһи туһа-нан, таас, гравий, буор кутар буоллар, аматыйыа этэ. Аттыбытыгар турар котельнай күлэ даһаны балаача соһус, ону даһаны туһаныахха сөп этэ. Комсомольскай, Петровскай уулуссаларга олохто-

галтер-экономист;

—Дьонуускайдаагы техническай лицейга—радио-механик уонна ЭВМ-ы өрөмүөннээччи маастар;

—Алараа Хаһыматаагы хотугу норуоттар кол-леджыгар—родовой община хаһаайката, хоту дойдуга хаһаайыстыбатын салаларын фермерга;

—Чурапчытаагы 13 №-дээх ПТУ-га—ювелир-мон-тировщик, химанализ лаборант, национальнай таһы-ны тигин истэһиннээх;

—Суоттутаагы 10 №-дээх ПТУ-га—бэргэлэни тигин маастара;

—Үөһэ Бүлүүтээги 10 №-дээх ПТУ-га—эт ис-тары переработкалааһын маастара, уһааһы хаһаай-ката, лаборант-эколог;

—Эдигэһиннээги 27 №-дээх ПТУ-га—түүлээхтэн тигин истэһиннээх;

—Нерюнгритаагы 12 №-дээх ПТУ-га—истэһин-нээх;

—Дьонуускайдаагы 16 №-дээх ПТУ-га—тааска ойуулуур, тааһы кыһар маастар;

—Дьонуускайдаагы 29 №-дээх профтехучилище-интернатка—түүлээхтэн бэргэлэ тигээччи маастар, быһсапкалааччы, таһаһы өрөөччү, түүлээхтэн ба-ры көрүннэргэ тигин истэһиннээх, оһоннуурдары ойуулааччы, хомуйааччы-интергээччи, атах таһа-һын тигээччи, мастан уонна ынах таба муостарыт-тан уус-уран оһонустары оһороччулар.

Үөрэххэ киирингэ маннь донумуоннар наадалар:

—сайабылланна;

—орто үөрэһи бүтэрбит аттестат;

—ВТЭК ыспыраапката;

—ОББ формалаах медицинскай ыспыраапката;

—Ыарытын диагноһын туһунан төлөрү сурул-лубут ВТЭК-кэ ыйаллыбыт акт;

—автобиография;

—олорор сиртэн ыспыраапката;

—3х4 см кээмэйдээх 4 устуука фотокарточка;

—паспорт уонна үлэ киникскай.

Донумуоннары ылыы саһаланна. Үөрэххэ барыан бадалаах инбэлиит ыччаты, оһолору, төрөппүттэри көлөн ситиһи билсэргитигэр ыһырабыт. Үлэллнр миэстэбит: улуус дьаһалтатын дьыта, социальнай намүскэллээх буолуу управлениета. Телефон-нарбыт 21-453, 21-621.

КЭЛЭН, ЫПЫТАЛАҤЫН, КҮҮТЭВИТ!

Социальнай намүскэллээх буолуу улуустаагы управлениета.

чулар маһаһыныга барарбыт салмай ыарыһатар болурускутууна буолла, иһинэ хаһа эмэ дойдуга эргийэн, туман барыаххын наада. Сайыи Пет-ровскай уулуссатынан транспорт ханнык да көрү-нэ сымдыбат. Сэлэниһэ иһигэр уулуссалары өрө-мүөннээһингэ иһин да кыһамнат буолла быһыны-лаах. Кырдык-хордук саас аһын ырааһырды-һыи биллэрэллэр эбээт. Кири-хаһы төгүрүччү суо-ла суох оһорон хаһан таһарбытын сатаан санаа-баппыт.

Оһон уулуссалары оһорон, транспорт эрэйэ суох сымдыарыи ситиһинээх.

Спирidon КОРКИН.

Булчуттар истиилэригэр

Ыам ыйын 27 күнүгэр Маралаагы бөһүөлэгэр күнүс 11 чаастан Улуу Кыайы 50 сылыгар аһам-мт Мугудай нэһилиэгин ветераннарын бириһигэр Чурапчы улуһун булчуттарын обществотын бири-дистээн уонна хаһаанданан бастыыр иһин ЫТЫҤ-ГА аһаах чемпионат ытыллар.

Күрөхтөһүн көрүннэ:

1. Сэргин кыттылаага И. В. Смирнов бириһи-гэр МЦ-21-12 саанан 60 метр ыраахтан 5 метр уһунска сүүрэр миһени 5-тэ ытыага. Биринһэ—МЦ-21-12 саа.

2. Сэргин, хоту көһөрүллүү кыттылаахтара иһи-бин Барламонтар бириһистэригэр иһин уостаах булт саатынан 50 метрга турар миһени 2-тэ ытыага, Биринһэ—ТОЗ-34.

3. Сэргин кыттылаага Ф. В. Лоскин бириһигэр эстафета. Нэһиликтэртэн, тэриктэлэртэн, күөлэ-ринэн хааһаа суох хаһааидалар кытталлар. Ха-маанда састааба: 30-гар дьэри састаах—3, 40-гар дьэри—2, 40-куттан үөһэ—1 кыһи. Биринһэ—пете-ран уола И. Ф. Лоскин аһаабыт миһээр сыдыта.

Эстафета булка сыһыаннаах манньк этаптардаах: сүүрүү, сыллыы, ытыы, хааһы, көһөһи аһыы, Кытааччылартан ирдэнэр: булт биллэтэ, сааба көһүл.

Россияга оһонуллубут сааларынан күрөхтөһи-лэр Кытааччылар ботуруоннарыи бэйэлэрэ илдьэ нэлэллэр.

Усуууос—ытыы аһын 25 тыһ. солк. Эстафетага усунуос—хаһаандаа 100 тыһ. солк.

Мандатнай комисси 10 чаастан үлэллнр. Бил-сэр телефоннар: 27-679, 27-640.

КЭЛЭН КӨХТӨӨХТҮК КЫТТАРҢЫТЫГАР!

Тэрийэр комисси.

Педагогическай үлэ ветерана, Хайахсыт нэ-һилиэгин олохтооһо

ПОТАПОВА Александра Сергеевна уһун ыраахан ыарыһтан өлбүтүнэн дьирин ку-турданынын тиздэллэр:

—Чугас дьонугар, аймактарыгар Хайахсыт нэһилиэгиннээх дьаһалтата, баһыһыи хаһа-йыстыбаларын ассоциацията.

—Балтыгар—кийинтэригэр, саһастарыгар Арыылаах орто оскуолатын учууталыгар Де-мянкова Мария Петровнага Арыылаахтан ба-ры аймактара, Чурапчыттан Корйиннар.

—Коллегаларыгар—балтыгар Мария Пет-ровна, күтүөтүгэр Петр Николаевич Демянко-тарга Арыылаах орто оскуолатын педагог-тика.

Редакторы солб. В. М. НИКИФОРОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапчы, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор—21-332, отделы—21-265, общий—21-505.

Учредители (соучредители) газеты—Редакция, Администрация улуса, Национальная издательско-полиграфическая компания «Сахаполиграфиздат». Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам. Индекс газеты: 54907. Объем—1 усл. п. лист. на 4-х страницах.

Зарегистрирована Саха (Якутской) региональной инспекцией по защите свободы печати и массо-вой информации.